

Nr 250.

Av herr **Lodenius m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri samt till kostnader för främjande av företagsverksamhet m. m.*

Frågan om att åstadkomma en jämnare fördelning av näringsliv och folk-mängd mellan landsbygd och större tätorter är ett av de allvarligaste problemen i vårt samhälle. Inom betydande områden av landsbygden har befolkningen minskat i så hög grad, att den numera inte är tillräcklig som underlag för den kulturella och sociala standard, som är inte bara önskvärd utan även nödvändig för bygden. Skatterna blir för tunga för den befolkning som stannat kvar, skolväsendet måste undergå en icke lämplig och önskvärd centralisering för att undervisningen skall kunna hållas uppe på den nivå som krävs, socialvården, speciellt åldringsvården, blir mycket dyrbar, och att bygga samlingslokaler och fritidsanläggningar går kanske inte alls av ekonomiska skäl. Den allmänna service som behövs för trivsels skull blir omöjlig att upprätthålla därför att den uttunnade befolkningen inte orkar bära upp finansieringen av densamma. Ju mer befolkningstalet minskar, ju mindre blir möjligheterna att skapa trivsamma förhållanden i bygden. Detta påskyndar i sin tur avflyttningen. För städerna och de större tätorterna skapar befolkningsomflyttningen problem av motsatt art. Bostadsförsörjningen, undervisningen, sjuk- och hälsovården, socialvården, de trafiktekniska problemen blir ytterst svårbemästrade, när befolkningen ökar. Lösningen av dessa problem kräver tillgång till en ur ekonomisk synpunkt onödigt stor personal, som hellre kunde ha använts i produktionens tjänst. Kostnaderna för dessa allmänna anläggningar blir också onormalt stora, i varje fall större än som ur rationell ekonomisk synpunkt är önskvärd.

Det måste fördens skull vara ett intresse, både för landsbygden, dit vi även kan räkna småstäder och mindre tätorter, och för de större städerna och tätorterna, att näringsliv och företagsamhet blir jämnare fördelade. Ur nationalekonomisk synpunkt skulle detta vara en betydande vinst, emedan arbetskraft och materiella resurser då skulle komma till en ekonomiskt effektivare användning. Dessutom får man inte bortse från trivselproblemen för människorna, som säkerligen skulle få en mycket bättre lösning än nu, då trångboddheten skapar vantrivsel och olust i städerna, medan den alltför

glesa befolkningen på landsbygden skapar precis samma känslor där. Vidare finns det ju också anledning betona, att en ensidig koncentration av näringsliv och bebyggelse till de större städerna innebär stora risker för samhället ur försvars- och försörjningssynpunkt.

Jordbruket kommer säkerligen liksom hittills att bli den främsta näringen på vår svenska landsbygd, men man får komma ihåg, att det moderna, rationellt bedrivna jordbruket kräver mycket mindre insatser av mänsklig arbetskraft än tidigare. För närvarande sysselsätter det svenska jordbruket inte mera än något över en femtedel av landets befolkning, men samtidigt med minskningen av jordbruksbefolkningen har jordbrukets avkastning mångdubblats. Denna utveckling har säkerligen ännu inte nått kulmen; med anledning av erfarenheterna från t. ex. Förenta staterna är det troligt, att jordbruksbefolkningen kan komma att sjunka ännu mera. I de rena jordbrukskommunerna kommer alltså befolkningsminskningen att fortsätta, såvida inte åtgärder vidtas för att skapa ny företagsamhet, som kan hålla kvar människorna, och då främst ungdomarna, i bygden.

Problemet att hålla kvar de människor, som lämnar jordbruket, på landsbygden kan bli svårt att lösa i vissa trakter men lättare i andra. Det avgörande blir vilka möjligheter det finns att skapa andra förvärvskällor i bygden. Där det finns råvaror, drivkraft och kommunikationer bör en ny företagsamhet av småindustriens och hantverkets typ uppmuntras. Även större industrier eller rena serviceyrken är mycket väl tänkbara. I vissa mera utpräglade jordbruksbygder utan andra nämnvärda naturtillgångar än åkerjorden kan måhända serviceyrkena främst komma i åtanke. I blandade skogs- och jordbruksbygder kan det säkerligen tänkas en kombination av arbete vid egna mindre jordbruk med arbete vid småindustri eller anläggningsarbeten. Särskilt viktigt är enligt vår mening att det allmänna främjar och understöder tillkomsten av småföretagsamhet på landsbygden. Initiativet till nyetableringar måste dock komma från de enskilda människorna.

Det har ibland gjorts gällande att småföretagsamheten inte skulle vara av samma nationalekonomiska betydelse som storföretagsamheten. Särskilt har det hävdats att småföretagsamheten inte skulle ha samma konkurrenskraft som storföretagen. Erfarenheten ger emellertid inte stöd åt sådana generella påståenden. Visst har det funnits och finns alltjämt småföretag, som inte står på någon sund ekonomisk bas, men detta hör till undantagen. Det finns på många håll i vårt land exempel på småföretagsamhet som vuxit fram på landsbygden och som nått en synnerligen väl konsoliderad ställning. I vissa fall bär denna småindustri helt upp den omkringliggande bygdens ekonomi. Vi är övertygade om att detta kan ske även på många andra håll. Det förtjänar också erinras om att i världens stora industriländer, inte minst i Förenta staterna, har framträtt en tendens till decentralisering av den industriella produktionen. Mindre företag, utspridda över ett

område, tillverkar delar, som sedan sammansättes vid ett större företag till färdiga enheter. Inom svensk biltillverkning tillämpas ett liknande system. Det är således tänkbart att småindustrien kan få en chans till en utveckling, som ställer den i främsta ledet av den industriella produktionen.

Den småindustriella produktionen i vårt land är redan av stor omfattning, men ytterligare initiativ från det allmännas sida är nödvändiga för att komma till rätta med de svåra problem, som befolkningsomflyttningen ger upphov till. Från statens sida har ganska litet gjorts för att främja en sådan utveckling. Det behövs pengar och personal för upplysnings- och organisationsverksamhet, och det behövs framför allt kapital för finansiering, dels av rationaliseringsåtgärder inom den redan befintliga småindustrien, dels för startande av helt nya företag och dels för utflyttning från större städer till mindre samhällen eller till den rena landsbygden av småföretag. Från statens hantverkslånefond kan lån erhållas, om goda säkerheter kan lämnas i fråga om inteckningar och borgen, men låneverksamheten motsvarar icke behovet, och kraven på säkerhet är mycket höga. Under handelsdepartementets huvudtitel finns dels ett anslag till Kostnader för främjande av företagsverksamhet, från vilket lån och understöd kan utlämnas till de s. k. företagarföreningarna, och dels ett anslag till Upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri. Bådadera anslagen är emellertid otillräckliga för behovet. Enbart i Stockholms län lär enligt uppgift finnas inemot ett femtiotal småföretag i Stockholm eller andra städer, som vill flytta ut till de mindre städerna eller till mindre samhällen i länet, men det finns inga möjligheter att finansiera en sådan synnerligen önskvärd utflyttning.

De nuvarande kreditrestriktionerna och uttagandet av investeringsavgift hämmar också utvecklingen av småindustrien och hantverket. Vad investeringsavgiften beträffar, är småföretag, som erhållit lån från anslaget till kostnader för främjande av företagsverksamhet via företagarföreningarna, befriade från att erlagga investeringsavgift för investeringar, i den mån kostnaderna härför täckts av dessa lån, men eftersom inte alla småföretagare kan erhålla sådana lån, blir de, som icke kan låna från företagarföreningarna, missgynnade gent emot dem, som kan erhålla lån därifrån. De förra måste betala investeringsavgift, de senare slipper undan denna utgift, åtminstone delvis.

Företagarföreningarna har, liksom även de s. k. näringsråden i vissa län, utfört ett mycket intresserat arbete för att främja utvecklingen av småindustri och hantverk. De arbetar emellertid med mycket små ekonomiska resurser och har icke möjlighet att anställa personal i tillräcklig omfattning för sitt upplysnings-, rådgivnings- och organisationsarbete. Ett bättre handtag åt dessa organisationer från statens sida är önskvärt. Anslaget till upplysnings- och organisationsarbete är upptaget till endast 370 000 kr. i den

framlagda statsbudgeten, trots att kommerskollegium föreslagit en höjning till 475 000. Även den senare summan är låg i förhållande till behovet.

Även om vi mycket väl förstår att staten måste iakttaga återhållsamhet med sina utgifter, finns det dock anslagsposter där en höjning är motive-rad, nämligen anslag, som kommer att befrämja en ökad produktion. Där-igenom ökas också statens inkomster i det långa loppet. De båda här ovan nämnda under handelsdepartementets huvudtitel utgående anslagen för be-främjande av företagsverksamheten utgör enligt vår bestämda mening så-dana anslag. Ökade lånemöjligheter kommer att medge ökad produktion inom småföretagsamheten och detta på ganska kort sikt.

Anslaget till upplysnings- och organisationsverksamhet skulle behöva skrivas upp med ett ganska betydande belopp, men med hänsyn till det stats-finansiella läget har vi ansett oss böra begränsa vårt förslag om höjning till att i likhet med kommerskollegium äska ett belopp av 475 000 kr. I fråga om anslaget till kostnader för främjande av företagsverksamhet vill vi föreslå en höjning med 1 miljon kr. till 2,5 miljoner kr. Även i fråga om detta anslag är en längre gående höjning motiverad.

Då det är svårt att göra några mera exakta beräkningar över småfö-retagsverksamhetens kapitalbehov anser vi det önskvärt att en utredning göres beträffande finansieringsproblemen inom småindustri och hantverk. En sådan utredning bör undersöka huruvida de tillämpade anslags- och låneformerna är rationella eller om en omläggning bör ske. Utredningen bör givetvis också ta sikte på möjligheterna för staten att mera effektivt stödja nystartande småföretagare eller företagare, som vill flytta ut sin verksamhet från städer till landsbygden eller mindre tätorter. Man kan tänka sig stat-liga driftlån till sådana företagare och lån för nyinvesteringar utan allt-för hårda krav på säkerheter. Utredningen bör undersöka om det är lämp-ligt att nya statliga lånefonder för detta ändamål upprättas eller om stat-liga kreditgarantier är en bättre form eller om en kombination av båda metoderna är att föredraga. Frågan om statligt stöd för inrättande av s. k. hantverkshus bör också undersökas. I detta sammanhang vill vi också understryka att kreditpolitiken utformas så, att de små företagen inte kom-mer att missgynnas i förhållande till större företag. Våra förslag till främ-jande av småföretagsamheten inom industri och hantverk syftar således dels till omedelbara åtgärder genom anslagsökningar för nästkommande budgetår, dels till åtgärder på längre sikt, i fråga om vilka utredningar först måste göras, innan statsmakterna kan ta definitiv ställning.

Med anledning av vad som sålunda anförts får vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta att till Upplysnings- och orga-nisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri an-visa ett reservationsanslag av 475 000 kr. och till Kostnader för

främjande av företagsverksamhet m. m. anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kr.

Stockholm den 27 januari 1953.

Gunnar Lodenius.

Fritiof Karlsson.

B. A. Nilsson.

Osc. Werner.

Herbert Hermansson.

Gust. E. Andersson.

Georg Carlsson.